

Otázka: Baroko v hudbě

Předmět: Dějiny hudby

Přidal(a): Veronika

BAROKO

- léty **1580 až 1730/1750**.
- název pochází z portugalského slova „barroco“= perla nepravidelného, křivého, bizarního, v hudbě použil tento termín již Jean-Jacques Rousseau

Tři fáze baroka:

- rané baroko = 1580 - 1650,
- vrcholné baroko = 1650 - 1690
- pozdní baroko = 1680/1690 - 1730/1750.

Životní pocity barokního člověka:

- orientace na víru, niterný duchovní život, rozčarování ze stavu světa (náboženské války)
- svět se jeví jako chaotický, marný, bezútěšný, útěchu hledá barokní člověk ve víře a ve svém srdci
- taneční formy - skrz taneční veselí ale prosvítá vědomí marnosti života a přítomnosti smrti

Hudba = velice vznešená, majestátní

- Opouští složitou polymelodickou strukturu ve prospěch melodicko-harmonického cítění.
- Nejdůležitější prvky: kompozice, melodie, rytmika a harmonie.
- užívání kontrastů: tempo: střídání rychlých a pomalých vět, terasovitá dynamika: forte x piano, tónina: dur x moll (vytlačeny jsou církevní tóniny), jednohlas x vícehlas, sólové nástroje x orchestr.
- vznik taktu metrum a rytmus, přísné tempo, na druhou stranu americké skladby
- Sekvence - opakování melodie transponované o určitý interval, většinou třikrát a dost

Hudební nástroje: varhany, cembalo a jeho druhy: spinet, clavicembalo, virginál, gravicembalo, cembalo mělo (na rozdíl od klavíru) stejně kláves jako strun - havraní brka připoutaná na tangenty kláves.

- Generální bas = číslovaný bas, způsob zápisů akordů a neakordických tónů ve skladbě. Hudebně se pak generálbas realizoval continuum(= basso continuo) složeným z hlubokého melodického nástroje

Hudební formy:

- opera - pro její vznik byla rozhodující snaha italských renesančních teoretiků a umělců o vzkříšení antického dramatu
- **florentská camerata** (= společnost)
 - Ideovým vůdcem byl otec slavného hvězdáře Vincenzo Galilei.
 - Odmítali vícehlasou kompozici jako vynález „barbarského středověku“
 - zavrhli vícehlas a dali přednost tzv. doprovázené monodii
 - Na 1. místě bylo slovo (tedy obsah), na 2. místě rytmus a na 3. místě tón (tedy melodie).
 - V prvním krátkém údobí dějin opery je ideálem „dramma per musica“
 - 1. opera Dafné skladatelů **Jacopo Peri** a **Jacopo Corsi** - uvedena r. 1597, (nedochovala se)
 - První dochovaná opera **Euridice** z r. 1600 J. Periho.

Claudio Monteverdi

- Prvním opravdovým mistrem opery byl italský skladatel
- jeho 1. opera L'Orfeo (z r. 1607)
- Pocházel z lékařské rodiny v Cremoně, byl zpěvákem a violistou kapely vévody Vincenza Gonzagy v Mantově (1590 – 1613)
- r. 1601 byl jmenován komorním a chrámovým kapelníkem
- Od r. 1613 až do smrti byl kapelníkem chrámu Sv. Marka v Benátkách
- Napsal kolem **10 oper** a několik baletů (L'Orfeo, zpívaný balet Balet nezavržených, ...)
- složil mše, žalmy, nešpory, magnificat, vydal 7 knih světských a duchovních madrigalů (madrigal se tak u něj stává předstupněm opery)
- Hlavními hudebními formami ve zpěvu se stávají árie a recitativ
- v orchestru je stabilizované obsazení nástrojů a skupin (samostatné formy: předehra, mezihry a ritornel).
- V pojetí opery jako hudebního divadla předešel svou dobu
- Zavedl pojmy **prima prattica** = stará hudba a **seconda prattica** – nové umění, monodie s akordickým doprovodem, která se více hodí pro divadlo

Římská opera

- 1. pol. 17. stol., zakladatel **Stefano Landini**, velkolepá podívaná o 100 účinkujících, předváděla mnohdy i více než 8 hodin výjevy ze života svatých nebo biblické příběhy
- Hlavní představitel: Luigi Rossi

Benátské opera

- r. 1637 otevřeno 1. veřejné stálé operní divadlo
- Do té doby pouze šlechtickým dvorům a pro pozvané obecnost, nyní každému po zaplacení vstupného
- V r. 1700 bylo v Benátkách 16 operních divadel
- Nešetřilo se na dekoracích, kostýmech, zpěvák stál uprostřed jeviště vpředu proti vladařské lóži, orchestr byl umístěn za jevištěm, snížil se počet zpěváků ve sboru, vzniká nová společenská vrstva – od účinkujících přes divadelní ředitele, skladatele, výtvarníky až po technické síly a propagaci
- Benátská opera se stává operou sólovou, střídala se dueta a árie

- Nejvýznamnějšími skladateli byli **Francesco Cavalli** a **Marc Antonio Cesti**

Neapolská opera

- využívá sólového zpěvu
- Pěvecké hvězdy s virtuózním zpěvem (bohaté koloratury=ozdoby) byly osou celého dění
- Velkou důležitost měli kastráti
- uzavřené formy
 - vstupní třídílná sinfonia (předehra) jako úvod bez spojitosti s vlastním hudebním děním opery
 - vžitý rozvrh temp: rychlé - pomalé - rychlé
 - árie =lyrická zpěvná část, uzavřený celek, má třídílnou formu A B A (= da capo árie)
 - z ansámbků nejčastější dueta
 - sbory mají charakter madrigalů
 - instrumentální mezihry=ritornely, které se opakují
 - recitativ = rozvíjí se a posouvá děj
 - Recitativ secco = s akordickým doprovodem cembala a rychlým sledem tónů malých rytmických hodnot v melodice
 - Recitativ accompagnato (akompanáto) = souvislý instrumentální vícehlasý doprovod a rozvinutější melodika
 - Vytvářel se kult zpěváků (sólová virtuosita v áriích) - trpěl tím dramatický děj opery
 - Nejvýznamnějším skladatelem neapolské opery byl **Alessandro Scarlatti**, který napsal více než 100 oper
 - 1. známá komická opera **La serva padrona** (= Služka paní) **Giovanni Battista Pergolesiho** (1710-1736).

Baroko ve Francii

- byla především zemí tance
- Zakladatelem francouzské opery je **Jean Baptiste de Lully**
 - syn florentského mlynáře
 - od 14. let ve Francii, králův oblíbenec

- navázal na římskou operu
- vytvořil nový operní typ tragédie lyrique (=lyrická tragédie)
- Obsazuje sólové party přirozenými hlasy
- Francouzi odmítali umění kastrátů
- Důležité jsou sborové a taneční výjevy, orchestrální složka
- Je tvůrcem tzv. francouzské ouvertury (= přede hry): pomalu-rychle-pomalu
- Napsal **14 oper**, asi **20 baletů** a hudbu ke hrám Moliéra a Corneilla

Rakousko a Německo

- opera hrána poprvé r. 1618 v Salcburku
- hlavním střediskem byl vídeňský dvůr, kde se hrála italská opery v r. 1626
- císař Leopold I. založil ve Vídni stálé operní divadlo

Anglie

- skladatel **Henry Purcell**
 - opera Dido a Aeneas
 - slučuje vlivy francouzské a italské se starší anglickou tradicí
 - psal scénickou hudbu k Shakespearovým činohrám
 - zvláště vyniká hudba k Richardu III.
 - Sen noci svatojánské a Bouře

Hudební formy:

- **sonáta**
 - skladba pro sólový nástroj s doprovodem klávesového nástroje
 - Sonata da chiesa = chrámová (věty: pomalá-rychlá fugovaná-pomalá-rychlá taneční)
 - sonata da camera = světská
 - Triová sonáta je pro 2 rovnoprávné melodické nástroje (nejčastěji dvoje housle) a basso continuo (cembalo hrající akordickou výplň, posílený o basový nástroj např. violoncello) - tedy vlastně 4 muzikanti.

- **concerto grosso**

- několikavětá skladba založen na barevném a dynamickém kontrastu mezi 2 nástrojovými skupinami
- Skladatelé: **Giuseppe Torelli, Arcangelo Corelli, Alessandro Pietro Scarlatti, Domenico Scarlatti, J. S. Bach, G. F. Händel**

- **sólový koncert**

- vyvinul se z concerta grossa počátkem 18. století;
- oproti orchestrálnímu tutti stojí jediný sólový nástroj
- zpravidla třívětý

- **fuga**

- několikadílná vícehlasá skladba, která zpracovává jedno hudební téma, které postupně prochází všemi hlasy skladby dle určitých pravidel (imitace, rozvádí se)
- Vrcholná forma kontrapunktu (= nota proti notě)

- **toccata**

- skladba pro klávesové nástroje (varhany, cembalo)
- podobá se etudě
- v období baroka spojována s fugou

- **suita**

- orchestrální barokní suita vznikla ve Francii a v Německu
- seřazovala různé dobové tance na základě stejné tóniny
- střídaly se v ní tance charakterově i pohybově kontrastní
- Základní sled tanců
 - allemande - courante - sarabanda - gigue
 - Skladatelé je někdy rozšířili o oblíbené tance v době baroka: gavota, polonéza, menuet případně o netaneční samostatné instrumentální skladby: preludium jako úvod, air
 - V době vrcholného baroka se ustálilo schéma: allemande - courante - sarabanda - intermezzo - giga, jako oblíbený tanec se vkládal **menuet**-základem byly malé krůčky a mnoho figur v držení těla, končetin a hlavy, tempo mírně rychlé, takt $\frac{3}{4}$

- **oratorium**

- cyklická vokálně-instrumentální skladba pro sóla, sbor, orchestr a vypravěče
- duchovní skladba nemá liturgický charakter, náměty vycházejí z Bible, většinou ze Starého zákona
- Původně byla hrána v kostelích, později i v koncertních sálích

- **pašije**

- typ oratoria pojednávající o umučení Krista
- jsou psány podle evangelistů (sv. Matouše, Marka, Lukáše a Jana)

- **mše**
 - největší důležitost mezi chrámovými skladbami v baroku
 - Přibírá instrumentální doprovod a stává se cyklickou prokomponovanou skladbou
- **pastorela**
 - český druh malé kantáty se sólisty, sborem, malým orchestrem včetně varhan na pastýřský nebo vánoční námět
- **kantáta**
 - je původně zpívanou skladbu na rozdíl od skladeb hraných
 - pozdější označení skladby pro sóla, sbor a instrumentální doprovod, obsah lyrický
 - V baroku 2 typy kantát:
 - cantata da camera = světská, většinou milostné náměty
 - cantata da chiesa (kantáta da kiéza) = chrámová, s náboženskou tematikou

Význační představitelé italské instrumentální hudby

- **Antonio Lucio Vivaldi**
 - byl vysvěcen na kněze ale ze zdravotních důvodů požádal o zproštění služby
 - stal se učitelem hudby, dirigentem dívčího smyčcového orchestru v dívčím útulku, houslistou chrámu sv. Marka v Benátkách, kde nepřetržitě žil, ale podnikal koncertní cesty po Evropě
 - Byl vynikajícím interpretem vlastních houslových skladeb, obohatil houslovou techniku o hru ve 12. polohách
 - Napsal kolem **770 skladeb** (248 houslových koncertů, 29 koncertů pro dvoje housle, 29 pro violoncello, 39 pro fagot, 22 pro flétnu, ...)
 - v áriích pro kastráty nekonečné běhy, skoky přes 2 oktávy
 - **Instrumentální dílo**
 - Čtvero ročních dob
 - I. La Primavera = Jaro, II. L' Estate = Léto, III. L' Autunno = Podzim, IV. L' Inverno =
 - ilustrace ptačího zpěvu (skřivánka, hrdličky, křepelky) v 1. větě Jara
 - Jaro začíná oslavou mládí a rodičích se nových sil přírody, s tajícím sněhem se vrací zpěv ptáků, rozsumí se horské bystřiny a přírodu očistí i první jarní bouře, po ní se obloha znovu rozjasní a ptáci se vrátí ke svému zpěvu
 - nejsou to žádná concerta grossa, ale jsou to mimořádné virtuózní houslové koncerty
 - Tento cyklus je „zkouškou harmonie a invence“

Vliv italské instrumentální hudby v Evropě

- Francie
 - Jean Marie Leclair
 - francouzský barokní hudební skladatel a houslový virtuos
 - je považován za zakladatele francouzské houslové školy
- Německo
 - Georg Muffat
 - Napsal mnoho instrumentálních sonát
 - orchestrální suity
 - varhanní toccaty
 - orchestrální concerti grossi
 - Johann Joseph Fux
 - Učebnice kontrapunktu
 - Georg Philipp Telemann
 - Varhaník
 - Hudební samouk
- Anglie
 - Henry Purcell
 - dopomohl ke vzniku zvláštního, arteficielního britského stylu hudby
 - George Fridrich Händel
 - Mesiáš, Vodní hudba, Hudba k ohňostroji...

Barokní hudba pro klávesové nástroje

- Itálie
 - Girolamo Frescobaldi
 - Polymelodická hudba
 - Vznik typické barokní polyfonie
 - Schopnost vyjádřit bohatou škálu afektů, nádheru a velkolepost
 - Domenico Scarlatti
 - Řím, Londýn, Lisabon, Madrid, ...
 - 500 klavírních skladeb (sonáty)
- Německo
 - Johann Jacob Froberger

- vytvořil žánr suity pro klávesové nástroje
- svými cestami přispěl k výměně hudebních idejí
- Varhaník v Lipsku
- Johann Kuhnau
 - Bachův předchůdce v Lipsku
 - Suity, sonáty s programním obsahem

Francouzská clavecinová škola, tzv. galantní styl (rokoko)

- Tzv. rokoko
- stylová fáze, která nastoupila po vrcholném baroku V
- předstupně klasicismu
- hudební rokoko tíhne k drobnějším formám a používá množství různých **melodických ozdob** (až 88)
- Hudební formy
 - **menuet**
 - původně francouzský dvorní tanec ve $\frac{3}{4}$ taktu mírně rychlého tempa, graciózní charakter
 - **divertimento**
 - v té době sloužilo jako doplněk různých společenských akcí nebo ke stolování
 - **serenáda**
 - druh náladové večerní skladby (zastaveníčko), árie s doprovodem drnkacího nástroje, kterou zpívali či hráli zamilovaní hoši pod okny svých vyvolených
 - **kasace**
 - instrumentální skladba o více větách suitového charakteru, hrála se většinou na volném prostranství

Georg Friedrich Händel

- 23.2. 1685 Halle nad Sálou v Sasku
- velký tvůrce oratoria a instrumentální hudby
- syn zámožného ranhojiče (lékaře)

- studium hudby začal v Halle u dómského varhaníka Friedricha Wilhelma Zachowa
- Z úcty k otci začal studovat práva ale hudba nakonec zvítězila
- od mládí se přátelil s Telemannem a Matthesonem
- začínal jako houslista a cembalista ve slavné hamburské opeře
 - zde úspěšný debut jeho 4 oper (Almira, 1705, Nero, Florindo, Dafné)
- roku 1706 – 1710 pobývá v Itálii: Benátky, Florenci, Řím a Neapol
- Italové jej nazývali „caro Sassone“, tj. „drahý Sas“ – zde žákem A. Scarlattiho
- poznává díla italských barokních mistrů
- během 4 let zde složil více než 50 děl
- pro Florencii svou 1. italskou operu Rodrigo (1707)
- v Benátkách byla přijata s nadšením r. 1709 jeho komická opera Agrippina
- Po krátkém působení v Hannoveru zakotvil na více než 45 let v Londýně, kterému určuje všechna svá díla a získává anglické státní občanství
- Na přání královské rodiny složil např.:
 - slavnou orchestrální Water music
 - původní tři samostatné suity: 1. in F, 2. in D, 3. in G, hrály se během královských výletů na řece Temži
 - skladby složené zvláště z tanců a Music for the Royal Fireworks
 - vznikla k oslavám cášského míru;
 - velký interpretační aparát
 - 12 hráčů part prvního hoboje, 8 hrálo part druhého hoboje, 4 hráli třetí hoboje, 8 první fagot, 4 druhý fagot, tři trojice přirozených rohů, tři trojice trubek, tympány, smyčcový orchestr, continuo, celkem cca 100 hudebníků
- Založil operní akademii
 - pro ni napsal např. opery **Giulio Cesare**, **Tamerlano**, **Rodelinda**,
 - 1728 první královská akademie zaniká
- Händel založil novou operní scénu a napsal pro ni další opery např. **Ezio**, **Zuřivý Orlando**, **Xerxés**
- bojoval proti dalším intrikám, nepodleh ani při těžkém zdravotním stavu (r. 1737 záchvat mrtvice, ochrnul na půlku těla)

Díla

- Pomalé árie
 - Sarabanda (3/2) – árie Almireny „Lascia ch'io pianga“ (Rinaldo – vychází z renesančního eposu Osvobozený Jeruzalém)
 - Pomalá kantiléna (3/4 nebo C) – larghetto „Ombra mai fu“ = Vábi vlídný stín – touto árií pod košatým platanem začíná po předehře opera Xerxes (Serse) na antický námět

- Své největší tvůrčí síly věnoval oratoriím
 - Saul (1738) – použil zvonkohru i jako doprovod recitativu;
 - Izrael v Egyptě (1738) – je zcela netypicky pověřen být hlavním hrdinou a nositelem děje pěvecký sbor (dvojsbor)- 20 sborových vstupů, pouze 7 árií, 1 dueto a 4 recitativy, použil sborový recitativ;
 - Mesiáš (1741)- libreto spojuje starozákonní texty s novozákonními, je zde nápadná jednota židovské a křesťanské tradice;
 - Samson (1741);
 - hudební drama Herkules (1745);
 - Juda Makabejský (1746);
 - Jephta (1751)
 - V sólových částech užívá způsobu operní tvorby, těžištěm svého oratoria učinil sbor, kterým dosahuje monumentality a ve kterých převažuje polyfonní vedení hlasů (zvláště vyniká Alleluja v Mesiáši
 - Napsal 17 anglických oratorií na biblické náměty – Celkem jich má 22 vesměs s texty anglického překladu Starého zákona
- Napsal kolem 40 oper – převažuje opera série neapolského typu, operu buffu nekomponoval, zastupuje ji v několika případech smíšený typ opery semiseria (Xerxes)

- Händel byl vynikající instrumentalista (varhaník, cembalista, houslista)
- složil tři série varhanních koncertů, dvě série concerti grossi, koncerty pro sólové nástroje (např. 6 hobojevých), flétnové sonáty, triové sonáty
- Byl robustní postavy vysoký kolem 2 metrů, 8 let před smrtí oslepl
- Je pochován mezi nejvýznamnějšími osobnostmi království ve Westminsterském opatství, slavný Francois Roubiliac mu vytvořil už za života bustu
- Koluje o něm spousta legend: byl prý lakomý, hrozně rád jedl a užíval si světských radostí. Musel být i nezlomný idealista, jen tak mohl opustit Itálii, která mu ležela u nohou, a odejít do Londýna, kde začínal od nuly a několikrát zkrachoval, svou hudební řečí byl vlastně Evropanem
- Je opravdu německým i anglickým skladatelem zároveň
- Ovlivnil oratorní tvorbu F. J. Haydna, F. Mendelssohna-Barholdyho, A. Dvořáka, ve 20. stol. I. Stravinského, A. Honeggera, B. Brittena aj
- Händel je mistrem syntézy
- dovedl spojit italskou zpěvnost a francouzskou tanečnost v dokonalou formu
- V Anglii navázal na H. Purcella a ve sborech na madrigalovou techniku
- V současnosti ožilo Händelovo jevištní dílo na festivalech ve skladatelově rodišti v Halle nad Sálou

Johann Sebastian Bach

- 21. 3. 1685 Eisenach, + 28. 7. 1750 Lipsko
- Narodil se jako osmé dítě hudebníka, člena městské i dvorní kapely
- Základy hudebního vzdělání získal od staršího bratra Johanna Christopha, varhaníka v Ohrdrufu, u něhož žil od 10. let po smrti svých rodičů
- Všeobecné vzdělání završil na gymnáziu v Lübecku
- v letech 1703 – 1707 působil jako varhaník v Arnstadtu (nejranější skladbou pro klávesové nástroje – cembalo je Capriccio na odchod milovaného bratra Johanna Jakoba do války proti Švédům)
- 1707 – 1708 byl varhaníkem v Mühlhausenu, pak ve Výmaru jako dvorní varhaník
- studoval hudbu vynikajících protestantských skladatelů od Schütze po Dietricha Buxtehudeho.
- Varhanní skladby
 - Tocata d moll
 - Preludium a fuga: c moll, D dur, a moll
 - Passacaglia c moll – kolosální variační cyklus
- 1707 se oženil se svou sestřenicí Marií Barbarou (7 dětí)
- Köthen: od r. 1717 jako dvorní kapelník
- Ve svých prvních 3 působištích se věnoval tvorbě pro evangelický chrám = mimořádný znalec evangelické duchovní písně (nazývané také protestantský chorál)
- Zde vytvořil i svá první vrcholná instrumentální díla
- první díl Dobře temperovaného klavíru
- v Lipsku vytvořil i druhý díl – „Starý zákon klavírní hry“
 - obsahuje 2 řady preludií a dvojhlasých až pětihlasých fug (celkem 48), komponovaný ve všech durových a mollových tóninách v chromatickém postupu
- Nejznámějších je 6 Braniborských koncertů věnovaných Christianu Ludwigovi, markraběti braniborskému (seznámení v Karlových Varech)
 - Nejsou to žádná concerta grossa, ale „Šest koncertů pro různé nástroje“
 - 1. in F – sóla: 3 rohy, 2 hoboje, fagot, violino piccolo; orchestr (tutti)
 - 2. in F – sóla: trubka, flétna, hoboj, housle; orchestr (tutti)
 - 3. in G – 3 housle, 3 violy da braccio (název nástroje z rodu houslí, která se při hře drží na rameni), 3 violoncella, basso continuo (tj. violone = velká viola, od 18. stol. označuje kontrabas + cembalo)
 - 4. in G – sóla: 2 zobcové flétny („in echo“), housle; orchestr (tutti)
 - 5. in D – sóla: příčná flétna, housle, cembalo; orchestr (tutti)
 - 6. in B – 2 violy da braccio, 2 violy da gamba, violine, cembalo. Jsou nezařaditelné do tradičních kategorií instrumentálního koncertu (concerto grosso, sólový koncert, tutti – koncert)

- Další díla
 - 16 koncertů pro sólové cembalo
 - houslové koncerty: a moll, E dur
 - Koncert pro dvoje housle d moll
 - 6 sonát a partit pro housle
 - 6 suit pro violoncello
 - 4 ouvertury pro orchestr
 - neopakovatelný Air z 2.suity D dur
 - závěrečná Badinerie ze Suity h moll pro sólovou flétnu a orchestr – rokokovou melodii sólového nástroje (flétny) „shodí“ z vysoké sopránové polohy do basu

- R. 1721 se oženil s Annou Magdalenou- poznal ji po smrti své první ženy jako znamenitou zpěvačku v Köthenu, pocházela z rodiny polního trubače
- její rukopis se tak přiblížil Bachovu, že si znalci nebyli vždy jisti, jde-li o skladatelův originál (tj. autograf), či o její opis
- Napsal pro ni sbírku klavírních kousků Knížečka pro Annu Magdalenu Bachovou
- Měli spolu 6 synů a 7 dcer (většina z nich zemřela v dětství = 13 dětí)
- Lipsko
 - od r. 1723 zde žil s rodinou
 - Přihlásil se na uvolněné místo lipského kantora
 - městská rada jej vybrala ve 3. kole výběrového řízení (Telemann o místo neměl zájem, Graupnera neuvolnil jeho zaměstnavatel)
 - Zastával funkci městského hudebního ředitele zodpovědného za veškerý hudební provoz nejen v kostele sv. Tomáše, ale ve všech 4 největších lipských chrámech
 - kromě toho měl povinnosti ve škole, skládal nové kantáty pro každonedělní bohoslužby
 - k dispozici měl asi 50 zpěváků tomášské školy – orchestr byl složen z 12 – 15 hráčů + výpomoci v sekci dechových nástrojů
 - 1736 byl Bach jmenován královským dvorním skladatelem polského krále, původně saského knížete Augusta II. Silného, který konvertoval na katolickou víru
- Dílo
 - Janovy pašije – komornější obsazení
 - Matoušovy pašije – použití 2 sborů: coro I. je sborem Evangelisty a Ježíše, coro II. reprezentuje shromáždění věřících, jako izraelský lid s různými výkřiky, apoštolové apod.
 - Mše h moll – jednotlivé části vznikaly v různých obdobích – největší doložitelný příklad koncertantní mše (= missa concertata) o mimořádně velkém rozsahu se jako celek za skladatelova života nedočkala provedení
 - Ve všech částech se střídají sólová čísla – árie a dueta – se

- sborovými
 - Magnificat - má navíc taneční charakter polonézy
- Stěžejní díla byly kantáty
 - v Lipsku musel na každou neděli a každý svátek celého liturgického roku zkomponovat novou
 - 1723 - 1727 = 5 kompletních kantátových cyklů
 - dochovaly se jen 2/5
 - Vánoční oratorium (1734 - 1735) = vlastně cyklem šesti kantát od 1. svátku vánočního (25. 12.) po Zjevení Páně (6. ledna = Tři krále)
 - Několik kantátových kompozic věnoval různým výročím a slavnostním příležitostem - městské radě, univerzitě, saskému dvoru Augusta III. v Drážďanech
 - Kávová kantáta (asi 1734)
 - osobitý humor, nápaditost a vtip
- Goldbergovské variace
 - ve 30. variacích dokázal své neopakovatelné kontrapunktické mistrovství, na jednoduchou melodii se sestupným basem zkomponoval kánony ve všech (i nezvyklých) intervalech od primy až po nónu
 - Bachův žák J. T. Goldberg jako cembalista měl touto skladbou ulevit od nespavosti hraběte Keyserlinga
- Mistrovská kontrapunktická díla
 - Hudební obětina byla výsledkem jeho návštěvy u syna Carla Philippa Emanuela, jenž byl dvorním hudebníkem Bedřicha (Friedricha) II. Velikého, výborného znalce hudby a hráče na příčnou flétnu
 - Bach improvizoval na téma, které mu král zadal a v Lipsku pak na ně vypracoval různé kontrapunktické skladby
 - vytvořil několik kánonů v různých intervalech, nekonečný, račí, hádankový a z úcty k panovníkovi i triovou sonátu pro flétnu, housle a cembalo
- **Nenapsal žádnou operu**
- Nedokončené dílo Umění fugy 13 skladeb, následují 4 kánony, 2 fugy pro 2 nástroje (cembala)
 - Fuga a 3 soggetti, kterou již nedokončil (s typickým „podpisem“ B-A-C-H - kryptogram)
 - tato závěrečná skladba se dodnes hrává z úcty ke skladatelovu originálu většinou nedokončená, na místo závěru se přidává Bachův chorál Vor Deinem Thron tret'ich z „18 lipských chorálů“
 - V rukopisu skladby je za rozměrnou nedokončenou fugou vepsána rukou Bachova syna poznámka: „Nad touto fugou, v níž se jako jedno z témat objevuje jméno B-A-C-H, skladatel zemřel.“

- K neutěšeným poměrům v tomášské škole (zatrpkal a stáhl se do soukromí) přibyla oční choroba dovršená nezdařenou operací a úplnou ztrátou zraku
- Bach je velkou syntetickou osobností
- Základ jeho hudebního stylu vytryskl z tradic německé hudby, najdeme zde i prvky anglické, francouzské a italské
- Nepochybně završil vývoj hudební epochy zvané barok
- Jeho kontrapunktické mistrovství objevil na sklonku života již W. A. Mozart, po něm L. van Beethoven, R. Wagner, J. Brahms. B. Smetana
- Z jeho podnětů osobitě těžil V. Novák a jeho žák Ladislav Vycpálek
- K Bachovi se hlásil P. Hindemith, I. Stravinskij, A. Schönberg a jeho žáci A. Berg a A. Webern, obdivoval jej D. D. Šostakovič
- Bach byl ve své době uznáván jako varhanní virtuóz a ladič varhan
- Teprve v 1. pol. 19. stol., zásluhou Felixe Mendelssohna – Bartholdyho, který uvedl jeho Matoušovy pašije r. 1829 v Berlíně, došlo k pravému poznání jeho díla
- Bachův odkaz činí přes **1000 titulů!**
- **Jeho synové :**
 - **Wilhelm Friedemann Bach** (1710 – 1784) –
 - „halinský“ Bach
 - varhaník v Drážďanech a v Halle/Salle
 - **Carl Philippe Emanuel Bach** (1714 – 1788)
 - „berlínský“ Bach
 - 27 let cembalista u Friedricha II. a 20 let chrámový kapelník (= varhaník) v Hamburku
 - **Johann Christoph Bach** (1732 – 1795)
 - „bückeberský“ Bach; působil 40 let v Bückeburgu
 - **Johann Christian Bach** (1735 – 1782)
 - přestoupil ke katolicismu
 - varhaník v Miláně a přes 20 let významný skladatel, klavírista, dirigent a koncertní podnikatel v Londýně
- Tzv. starší vídeňská škola – skladatelé ve službách Marie Terezie, zvláště
 - G. Ch. Wagenseil – instrumentální koncerty
 - K. D. von Dittersdorf – opery, symfonie, koncerty, smyčcová kvarteta
- J. S. Bacha přežilo 5 synů a 4 dcery
- manželka J. S. Bacha Anna Magdalena zemřela r. 1760 jako almužnice a dcery případně na obtíž veřejnosti

Baroko v Českých zemích

- V 17. a 18. stol. velké změny
 - pobělohorská porážka
 - nepřízeň Habsburků
 - konfiskace půdy
 - jezuitská protireformace
 - třicetiletá válka, ostré rozpory mezi šlechtou a poddanými
- Důležitým střediskem hudebního života ve 2. pol. 17. stol. byly šlechtické kapely vídeňské
 - hlavně kapela olomouckého biskupa Karla Lichtensteina – Castelcorna
 - později kapela biskupa Schrattenbacha
 - obě kapely sídlily v Kroměříži a v Olomouci, měly 38 hudebníků
 - Další kapely: schwarzenberská v Českém Krumlově, hrabat Morzinů v Lukavici u Plzně, questenberská v moravských Jaroměřicích nad Rokytnou, Sporckova v Praze a v Kuksu atd.
- Opera poprvé v Čechách v r. 1627 při korunovaci Ferdinanda II., v r. 1680 o masopustu např. komická opera Dragiho „Sokratova trpělivost se 2 manželkami“
- událostí byla premiéra korunovační opery **Johanna Josepha Fuxe** Constanza e Fortezza (= Stálost a statečnost) při korunovaci Karla VI. r. 1723, za nemocného skladatele ji řídil Antonio Caldara (1670 – 1736) + 300 účinkujících
- Sídlem italské opery se stalo královské divadlo Starého Města pražského založené r. 1738 v Kotcích
- hrálo se též v Thunově divadle na Malé Straně
- Oratoria dosáhla rozmachu v prvních desetiletích 18. stol. v Brně a v Olomouci

Rané baroko v Čechách = etapa

- souvisela s lidovým zpěvem doprovázejícím církevní obřady
- Nositeli a tvůrci této hudby byli kantoři a trubači
- **Adam Václav Michna z Otradovic**
 - odchovanec jezuitů,
 - od r. 1645 jindřichohradecký varhaník, skladatel a básník
 - Byl 1. autentickým tvůrcem české duchovní písně
 - Tři velké soubory duchovních písní na vlastní básnické texty (strofická forma) pro sóla nebo sbor a různé nástroje:

- Česká mariánská muzika - známá vánoční píseň Chtíc, aby spal.
- Loutna česká - např. Andělské přátelství = Nebeští kavalérové
- Svatoroční muzika.
- Až ve 20. stol. objeven v kroměřížském hudebním archívu rukopis jeho Svatováclavské mše pro 6 sólových hlasů, šestihlasý sbor, 2 housle, 4 violy a generálbas

Vrcholné baroko v Čechách = 2. etapa

- rozvoj instrumentální hudby chrámové i světské
- 1. skladatelem instrumentální hudby byl **Pavel Josef Vejvanovský**
 - odchovanec jezuitského školství v Opavě
 - vynikající trubač v kroměřížské kapele olomouckého biskupa K. Lichtensteina - Castelcorna
 - schopný organizátor a pilný opisovač skladeb evropských mistrů ve Vídni
 - jeho církevní hudba nese stopy italského vlivu (mše, litanie, ofertoria)
 - bohaté nástrojové obsazení - komponoval sonáty většího obsazení s trubkami (=clariny), trombony a houslemi (např. Sonata vespertina = večerní, této skladbě vévodí krásná trubková melodie, na kterou navazuje odpověď smyčcových nástrojů)

Pozdní baroko v Čechách = 3. etapa

- velké chrámové skladby
- Vrchol českého baroka tvoří skladatel **Jan Dismas Zelenka**
 - z Louňovic pod Bláníkem
 - nejlepší žák Johanna Josepha Fuxe, občas nazývaný „český Bach“
 - odchovanec pražských jezuitů, později výborný kontrabasista a kapelník saského kurfiřta a polského krále
 - studijní pobyt ve Vídni a v Itálii (Benátky)
 - od svých 31 let žil v Drážďanech
 - jeho díla si vážil sám J. S. Bach
 - V rámci oslav pražské korunovace Karla VI. r. 1723 byla provedena jeho alegorická jezuitská školská hra (melodram) Sub olea pacis et palma virtuos (= Pod olivou míru a palmou statečnosti)

- Napsal **200 skladeb**, např. 20 mší – Missa Sancti Spiritus, Missa Sanctissimae Trinitatis(= Mše Nejsvětější trojice)
- Z jeho motet je pozoruhodný žalm na český text z Kralické bible „Chvalte boha silného“
- **Bohuslav Matěj Černožský**
 - rodák z Nymburka
 - pocházel z kantorské rodiny
 - studoval hudbu u minoritů v Praze
 - byl ředitelem kůru u sv. Jakuba v Praze
 - působil delší dobu v italské Padově
 - Nejznámější je moteto Laudetur Jesus Christus a velikonoční Regina coeli má formu koncertní kantáty
 - dále varhanní fuga (a moll) a toccaty (např. C dur)
 - Byl činný jako pedagog
 - Autorství většiny „jeho“ varhanních skladeb se ukázalo jako sporných – ve skutečnosti skladby Frobergerovy, jeho žáka J. F. Segera atd.
- **Žáci M. Černožského :**
 - **Josef Ferdinand Seger**
 - výborný varhaník a houslista
 - učitel varhan a skladby
 - autor varhanních skladeb, např. fuga na téma J. S. Bacha a na píseň „Narodil se Kristus Pán“
 - **Jan Zach**
 - houslista, varhaník, kapelníkem arcibiskupa v Mohuči
 - varhanní skladby, skladby pro flétnu, cembalo s orchestrem
 - **120 chrámových a 80 světských skladeb**
 - **František Ignác Tůma**
 - žil ve Vídni; studoval u J. J. Fuxe
 - ve službách českého kancléře F. F. Kinského získal titul Compositeur und Capellen-Meister
 - byl komorním skladatelem a kapelníkem císařovny Alžběty, vdovy po Karlu VI.
 - pedagog a skladatel chrámových a komorních skladeb
 - **František Václav Míča**
 - syn třebíčského varhaníka
 - ve službách jaroměřického hraběte Jana Adama z Questenbergu
 - jako hraběcí komorník se dostal do Vídně
 - 1730 zaznělo jeho nejvýznamnější dílo (v zámeckém jaroměřickém divadle)
 - alegorická opera „L´origine di Jaromeritz in Moravia“ (= O původu

Jaroměřic na Moravě) provozována italsky, česky a německy

- Je to 1. původní opera v českých zemích – komická opera s prvky lidového humoru, milostnými zápletkami a vymyšlenou historií o založení questenberského sídla.